

۱۲۹۹۵۲

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی تاریخ فلسفه آموزش و پرورش

بررسی عوامل موثر بر نوآوری تربیت دینی از نظر مریبان پرورشی مدارس شهر

شیراز

استاد راهنما:

دکتر سید ابراهیم میر شاه جعفری

تعمیرات مدرسه

استاد مشاور:

دکتر محمد جواد لیاقتدار

۱۳۸۸/۱۰/۲۷

پژوهشگر

سیده نجمه تقوی نسب

شهریورماه ۱۳۸۸

۱۲۹۹۵۴

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی تاریخ فلسفه آموزش و پرورش

خانم نجمه تقوی نسب

تحت عنوان

بررسی عوامل موثر بر نوآوری تربیت دینی از نظر مربیان پرورشی مدارس

شهر شیراز

در تاریخ ۸۸/۶/۱۵ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه: دکتر سید ابراهیم میر شاه جعفری با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا

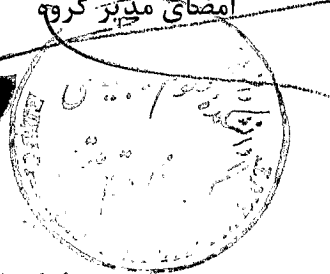
۲- استاد مشاور پایان نامه: دکتر محمد جواد لیاقتدار با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا

۳- استاد داور داخل گروه: دکتر محمد نجفی با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه: دکتر جعفر شاه نظری با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

امضای مدیر گروه

تکمیلات تکمیلی
تجهیزات مدرن علمی

۹۳۸۸ / ۰۵ / ۲۷

تقدیم بہ ہمسرم

بہ پاس تشویق و حمایت ہائش

و بہ فرزند انم

محمد و معین

چکیده

هدف این پژوهش بررسی عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی از دید مربیان پرورشی شهر شیراز می باشد. جهت رسیدن به این هدف دیدگاه‌ها و نظرات مربیان در رابطه با چهار متغیر آموزشی، شخصیتی، محیطی و خانوادگی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است. روش بررسی تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی است. جهت ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردیده است. این پرسشنامه شامل ۴۳ سوال است که براساس مقیاس پنج درجه ای لیکرت تنظیم گردیده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه مربیان پرورشی دبیرستان‌ها و مدارس راهنمایی در چهار ناحیه آموزش و پرورش شهر شیراز می باشند که این تعداد شامل ۶۰۰ نفر بوده است. نمونه‌گیری در این تحقیق به شکل تصادفی متناسب با حجم بوده که تعداد ۱۲۰ نفر انتخاب شده اند. جهت تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در آمار استنباطی از آزمون t تک متغیره، t مستقل، t همبسته، آزمون هتلینگ، آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. طبق نتایج به دست آمده از پاسخ‌های مربیان هر چهار زمینه آموزشی، خانوادگی، محیطی و شخصیتی بیش از حد متوسط بر نوآوری در تربیت دینی تاثیر گذارند. بر اساس این یافته‌ها این عوامل به ترتیب اولویت عبارتند از: عوامل خانوادگی، عوامل آموزشی، عوامل محیطی و عوامل شخصیتی. عامل خانوادگی و عامل شخصیت به ترتیب دارای بیشترین و کمترین تاثیر در نوآوری‌های تربیت دینی هستند.

کلید واژه ها: تربیت، تربیت دینی، نوآوری.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول کلیات تحقیق

۱	۱-۱ مقدمه.....	
۲	۲-۱ شرح و بیان مساله پژوهشی.....	
۴	۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق.....	
۶	۴-۱ اهداف تحقیق.....	
۶	۵-۱ سوال های تحقیق.....	
۷	۶-۱ تعریف اصطلاحات.....	
۷	۱-۶-۱ تعاریف نظری.....	
۸	۲-۶-۱ تعاریف عملیاتی.....	

فصل دوم مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱۰	۱-۲ مقدمه.....	
۱۰	۲-۲ پیشینه نظری.....	
۱۰	۱-۲-۲ بخش اول مفهوم تربیت دینی.....	
۱۱	۱-۱-۲-۲ تعریف دین.....	
۱۱	۲-۱-۲-۲ ابعاد دین.....	
۱۳	۲-۱-۲-۲ آثار دینداری.....	
۱۴	۲-۲-۱-۵ تربیت.....	
۱۵	۲-۲-۱-۶ شبه تربیت.....	
۱۶	۲-۲-۱-۷ ویژگی های اساسی تربیت.....	
۱۷	۲-۲-۱-۸ تربیت دینی.....	
۱۸	۲-۲-۱-۹ ویژگی تربیت دینی.....	
۱۹	۲-۲-۱-۱۰ ابعاد تربیت دینی.....	
۲۱	۲-۲-۱-۱۱ کارکرد تربیت دینی.....	
۲۱	۲-۲-۱-۱۲ مولفه های تربیت دینی.....	
۲۲	۲-۲-۲ بخش دوم مفهوم و ماهیت نوآوری.....	

۲۲ نوآوری ۱-۲-۲-۲
۲۴ ویژگی های نوآوری ۲-۲-۲-۲
۲۴ مولفه های نوآوری ۴-۲-۲-۲
۲۶ موانع نوآوری ۳-۲-۲-۲
۲۶ نوآوری آموزشی ۵-۲-۲-۲
۲۷ بخش سوم ضرورت نوآوری در تربیت دینی ۳-۲-۲
۲۸ ضرورت نوآوری در تربیت دینی از منظر مبانی دینی ۱-۳-۲-۲
۲۸ فطرت ۱-۱-۳-۲-۲
۲۹ قرآن ۲-۱-۳-۲-۲
۳۰ سیره معصومین ۳-۱-۳-۲-۲
۳۱ ضرورت نوآوری در تربیت دینی از منظر مبانی فلسفی ۲-۳-۲-۲
۳۲ معرفت فلسفی ۱-۲-۳-۲-۲
۳۳ تفکر فلسفی ۲-۲-۳-۲-۲
۳۳ ارزش شناسی فلسفی ۳-۲-۳-۲-۲
۳۳ ضرورت نوآوری در تربیت دینی از منظر مبانی علمی ۳-۳-۲-۲
۳۴ روانشناسی ۱-۳-۳-۲-۲
۳۵ جامعه شناسی ۲-۳-۳-۲-۲
۳۷ بخش چهارم عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی ۴-۲-۲
۳۷ زمینه های مشترک نوآوری و تربیت دینی ۱-۴-۲-۲
۳۸ جایگاه عوامل شخصیتی در تربیت دینی و نوآوری ۲-۴-۲-۲
۳۹ کنترل درونی، تقوا ۱-۴-۲-۲
۳۹ قبول ابهام، تردید منطقی ۲-۴-۲-۲
۴۰ تحمل تضاد، انتقاد پذیری ۳-۲-۴-۲-۲
۴۱ انگیزه، کشش درونی ۴-۲-۴-۲-۲
۴۲ تفکر منطقی، عقلانیت ۵-۲-۴-۲-۲
۴۲ تحمل ریسک، شجاعت ۶-۲-۴-۲-۲
۴۳ جایگاه عوامل آموزشی در تربیت دینی و نوآوری ۳-۴-۲-۲
۴۳ معلمان ۱-۳-۴-۲-۲

۴۴	۲-۲-۴-۳ دانش آموزان
۴۴	۲-۲-۴-۳ مدیریت و رهبری
۴۵	۲-۲-۴-۳ روش‌های آموزشی
۴۵	۲-۲-۴-۳ محتوا و مواد آموزشی
۴۵	۲-۲-۴-۳ جایگاه عوامل محیطی در نوآوری و تربیت دینی
۴۶	۲-۲-۴-۱ دولت
۴۶	۲-۲-۴-۲ رسانه‌های جمعی
۴۷	۲-۲-۴-۳ دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی
۴۷	۲-۲-۴-۴ نهادهای فرهنگی
۴۷	۲-۲-۴-۵ جایگاه خانواده در نوآوری و تربیت دینی
۴۹	۲-۲-۴-۱ الگوی فکری والدین
۴۹	۲-۲-۴-۲ الگوی ارتباطی والدین
۵۰	۲-۲-۴-۳ الگوی عاطفی والدین
۵۰	۲-۲-۴-۴ الگوی آموزشی خانواده
۵۱	۲-۲-۴-۵ جمع بندی (ارائه چارچوب نظری مبانی تربیت دینی و نوآوری)
۵۳	۲-۲-۵ بخش پنجم پیشینه پژوهش
۵۳	۲-۲-۵-۱ تحقیقات داخلی
۵۶	۲-۲-۵-۲ تحقیقات خارجی

فصل سوم روش تحقیق

۶۰	۳-۱ مقدمه
۶۱	۳-۲ روش تحقیق
۶۱	۳-۳ جامعه آماری
۶۲	۳-۴ برآورد حجم نمونه روش نمونه‌گیری
۶۳	۳-۵ ابزار جمع‌آوری اطلاعات
۶۴	۳-۶ روایی و پایایی
۶۴	۳-۷ شاخص سازی پرسشنامه
۶۵	۳-۸ ابزار تجزیه و تحلیل

فصل چهارم یافته‌های پژوهش

۶۶	۱-۴ توصیف ویژگی‌های جامعه آماری.....
۷۰	۲-۴ تحلیل داده‌ها.....
۷۰	۲-۴-۱ سوال اول پژوهش.....
۷۱	۲-۴-۲ سوال دوم پژوهش.....
۷۲	۲-۴-۳ سوال سوم پژوهش.....
۷۳	۲-۴-۴ سوال چهارم تحقیق.....
۷۴	۲-۴-۵ سوال پنجم پژوهش.....

فصل پنجم: یافته‌های تحقیق

۸۱	۵-۱ خلاصه ای از بیان مساله.....
۸۲	۵-۲ نتیجه‌گیری از یافته‌های پژوهش.....
۹۰	۵-۳ محدودیت‌های تحقیق.....
۹۰	۴-۴ پیشنهادهای کاربردی.....
۹۱	۴-۵ پیشنهاد برای پژوهش آینده.....
۹۳	پیوست‌ها.....
۹۶	منابع و مآخذ.....

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۲۲	شکل (۱-۲): عوامل مؤثر در تربیت دینی
۲۵	شکل (۲-۲): عوامل موثر در نوآوری
۳۷	شکل (۳-۲): ترکیب مبانی تربیت دینی و نوآوری
۳۷	(شکل ۲-۴): زمینه‌های مشترک تربیت دینی و نوآوری
۵۱	شکل (۵-۲): ارتباط نوآوری با تربیت دینی
۶۷	شکل (۱-۴): نمودار توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت
۶۸	شکل (۲-۴): نمودار توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سابقه خدمت
۶۹	شکل (۳-۴): شکل توزیع پاسخگویان برحسب مدرک تحصیلی
۷۵	شکل (۴-۴): مقایسه عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی از نظر پاسخگویان مرد و زن
۷۶	شکل (۵-۴): مقایسه میانگین نمره عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی برحسب مدرک تحصیلی
۷۶	شکل (۶-۴): مقایسه میانگین نمره عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی برحسب سابقه خدمت
۷۹	شکل (۷-۴): مقایسه میانگین نمره عوامل موثر در نوآوری در تربیت دینی

فهرست جدولها

صفحه	عنوان
۶۱	جدول (۱-۳) آمار مربیان پرورشی نواحی شیراز.....
۶۲	جدول (۲-۳) انطباق سوالات پرسشنامه با ابعاد پژوهش.....
۶۷	جدول (۱-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان برحسب جنسیت.....
۶۸	جدول (۲-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان برحسب سابقه خدمت.....
۶۹	جدول (۳-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان برحسب مدرک تحصیلی.....
۷۰	جدول (۴-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سوال‌های مربوط به عوامل آموزشی.....
۷۱	جدول (۵-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سوال‌های مربوط به عوامل شخصیتی.....
۷۲	جدول (۶-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سوال‌های مربوط به عوامل محیطی.....
۷۳	جدول (۷-۴) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سوال‌های مربوط به عوامل خانوادگی.....
۷۴	جدول (۸-۴) مقایسه عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی از نظر مربیان مرد و زن.....
۷۵	جدول (۹-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی برحسب مدرک تحصیلی.....
۷۶	جدول (۱۰-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی برحسب سابقه خدمت.....
۷۷	جدول (۱۱-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل آموزشی با میانگین فرضی ۳.....
۷۷	جدول (۱۲-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل شخصیتی با میانگین فرضی ۳.....
۷۸	جدول (۱۳-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل محیطی با میانگین فرضی ۳.....
۷۸	جدول (۱۴-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل خانوادگی با میانگین فرضی ۳.....
۷۷	جدول (۱۵-۴) مقایسه میانگین نمره عوامل موثر در نوآوری در تربیت دینی.....
۷۹	جدول (۱۶-۴) مقایسه زوجی اختلاف میانگین نمره عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی.....
۸۰	جدول (۱۷-۴) رتبه بندی عوامل موثر در نوآوری تربیت دینی از نظر مربیان پرورشی.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در یک نظام آموزشی توجه به ابعاد مختلف تربیت لازم و ضروری است. از میان ابعاد تربیت می‌توان به تربیت جسمی، هنری، سیاسی، حرفه‌ای، دینی و ... اشاره نمود. وضعیت و حیطه هر نوع تربیتی روشن و گویا است اما در مورد تربیت دینی وضع فرق می‌کند چرا که علاوه بر وسعت و گستردگی با نظرات مخالف و موافق زیادی روبرو است. دیدگاه‌های مختلف هر کدام برداشت‌های متفاوتی را از وضعیت تربیت دینی به شکل رسمی و غیررسمی آن دارند. اهمیت و گستردگی حیطه تربیت دینی در ایران کاملاً مشهود است؛ چرا که حکومت ما در درجه اول دینی و اعتقادی است و دین در زندگی فردی و اجتماعی افراد حضور پررنگی را ایفا می‌کند و لذا بر سایر ابعاد تربیتی نیز تاثیرگذار است. دین و تربیت دینی نوع رفتار فرد را در تربیت مدنی و شهروندی و ... روشن می‌سازد و به سایر ساحت‌های تربیتی نیز جهت می‌دهد. در حال حاضر به دلایل مختلفی از جمله بازتاب دیدگاه‌های مخالف تربیت دینی در جهان امروزی و وجود بحران‌های معنوی و آسیب‌های ناشی از آن، توجه و تاکید بیشتر بر شیوه‌های تربیت دینی ضروری به نظر می‌رسد. امروزه دشمنان دین با استفاده از انواع وسایل ارتباطی از جمله اینترنت و ماهواره ... سعی در تخریب باورهای دینی جوانان دارند به عنوان مثال می‌توان به شیطان پرستی اشاره نمود. به گزارش ایرنا و به گفته مظاهری سیف «افکار و آیین‌های مختلف گروه‌های شیطان

پرست در نقاط مختلف کشور در حال ترویج است و جامعه باید برای رویارویی با آنها آماده باشد. با توجه به جذابیت‌ها و هیجانات کاذبی که این گروه‌ها برای گرایش جوانان و دانش‌آموزان به سمت خود ایجاد می‌کنند، لذا باید به دنبال برنامه ریزی و تدبیر جهت آگاهی و شناخت مخاطبان برای مقابله با فعالیت‌های این گروه‌ها باشیم.» (مظاهری سیف، ۱۳۸۷).

در واقع این شناخت و آگاهی باید از طریق تربیت دینی در جوانان ایجاد شود. لذا باید به این امر با دید جدیدی نگریست و سعی در بهبود محتوا و افزایش کیفیت در تربیت دینی نمود. نوآوری در شیوه‌های تربیت دینی یکی از راهکارهای مهم در جهت جذب مخاطبان و جوانان به دین و آموزه‌های حیات بخش آن می‌باشد. در راستای رسیدن به این هدف، در این پژوهش تلاش گردیده است تا به بررسی عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی پرداخته شود.

۱-۲ شرح و بیان مساله پژوهشی

در نظام جمهوری اسلامی ایران چون تربیت و زندگی از هم جدا نمی‌باشند، تربیت دینی از اهمیت خاصی برخوردار است. تربیت دینی نشان دهنده راه و روش یک زندگی هدفمند و روشنی است که در انتها به هدف زندگی منجر می‌شود که در این میان فرهنگ دینی حاکم بر انسان در همه شوون زندگی ریشه دوانیده است (اعرافی، ۱۳۸۵، ص ۱۸). در این میان وظیفه مربیان و دست‌اندرکاران تربیتی ارائه هر چه بهتر و زیباتر این راه به نسل جوان است تا بتوانند طبق تعالیم اسلامی مسیر زندگی خود را به بهترین نحو برگزینند. در کشور ما ضرورت تربیت دینی به عنوان وظیفه مهم و اصلی آموزش و پرورش مورد قبول است: «جمهوری اسلامی ایران نیز بر مبنای این اعتقاد که دین اسلام طرحی برای حیات طیبه در دنیا و فلاح و رستگاری در آخرت است، تربیت دینی را به عنوان مبنایی ترین مسئولیت می‌پذیرد و همه برنامه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را در همین جهت سامان می‌دهد» (مصوبه هفتصدوسی و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۸۵). امروزه در اکثر جوامع علی‌رغم وجود نظرات مخالف، تربیت دینی مورد توجه قرار گرفته است به عبارتی هزاره سوم به سمتی می‌رود که دین باوری و احیاء انگیزه‌های دینی در سکوی نخست آن قرار می‌گیرد (ادیانی، ۱۳۸۱ ص ۶۹). در حال حاضر با توجه به نقش مذهب در زندگی افراد و ارتباط تنگاتنگ آن با همه ارکان جامعه، لزوم تربیت دینی و درک اصول مذهبی برای همه دانش‌آموزان ضروری و لازم است (کارولین^۱، ۲۰۰۸). از سویی شاگردان امروز به کلی با

گذشته فرق کرده اند امروزه دانش آموزان ما، نوگرا، تنوع طلب و علاقه مند به روش های نوین و مدرن هستند و دوست دارند مطالب و محتوای دینی را در قالب نو و فعال و پر جنب و جوش و با ابزارها و روش های جدید بیاموزند (تورانی، ۱۳۸۳، ص ۲۰۴). به گفته رهبر انقلاب «امروزه در دنیا در زنده ترین مسایل و علوم مورد احتیاج مردم، ساعت به ساعت روش های نو را پیش می آورند. روش ها دائم عوض می شوند و حرف های نو به نو می آیند، ما چه گونه می خواهیم حرف خودمان را به همان شیوه و روشی که با مردم پنجاه سال قبل گفته می شد در میان گذاریم.» (به نقل از بانکی پور، ۱۳۸۵، ص ۲۳۱). این در حالی است که کاربرد شیوه های جدید در یادگیری و آموزش، توسعه و گسترش روز افزونی یافته است. روش های قدیم و یکنواخت دیگر جوابگوی نیازهای نسل جدید فرگیران نمی باشد با توجه به تحقیقات به عمل آمده، اغلب جوانان روش های آموزش دینی را قدیمی می دانند که هر چند برای گذشته مناسب بوده اما برای عصر جدید جوابگو نیست (توماس^۱، ۱۹۹۴). نوآوری در شیوه های تربیت دینی یکی از راهکارهای مهم در جهت جذب مخاطبان و جوانان به آموزه های تربیت دینی می باشد. استفاده از نوآوری ها به عنوان یک اصل به بهبود کیفیت، جایگزینی روش های کهنه با روش های نوین، سهولت دسترسی به اطلاعات تازه و تسریع در کارها و در نهایت به برآورده شدن انتظارات جدید مخاطبان می انجامد (محسن پور، ۱۳۸۰ ص ۷۴). نوآوری در تربیت دینی کمک می کند تا با ابداع برنامه ها و روش های خاص به جای فعالیت های روزمره و تکراری در افراد اندیشه های خلاق به وجود آید. ناهماهنگی بین تربیت دینی در عصر ارتباطات و ویژگی های نسل جدید می تواند چالش های زیادی را در این مسیر ایجاد نماید. لذا برای برطرف کردن این موانع و کیفیت بخشی به تربیت دینی باید با شناخت زمان و نیازهای آن و با برداشتن گام هایی به سوی روش های نوین اقدام کرد. اگر دین با فهمی صحیح و از طریق محیط تربیتی غنی و پرجاذبه ای ارائه شود، نقش مهمی در تعالی و جذب فراگیران خواهد داشت. بنابراین تربیت دینی باید بتواند از نظر محتوا، اجرا و روش ها با نیازهای جدید کودکان و نوجوانان منطبق شود و در متن خود نوآوری و تنوع را به همراه داشته باشد تا در رسیدن به اهداف والای تربیتی خود موفق شود.

در این میان وظیفه مربیان و دست اندر کاران تربیت، شناخت فضاها و عواملی است که سبب ایجاد نوآوری ها می شوند. نوآوری در تربیت دینی به وجود عوامل متعددی بستگی دارد؛ از جمله می توان به چهار مولفه عوامل آموزشی، محیطی، خانوادگی و شخصیتی اشاره نمود. به عقیده محققان محیط آموزش در مدرسه نقش مهمی در پیشبرد نوآوری و خلاقیت فراگیران دارد؛ در واقع لازمه رسیدن به آموزش و پرورش خلاق و نوآورانه به کارگیری شیوه های مدرن و تازه در امر یاددهی و یادگیری است (عبادی، ۱۳۸۴ ص ۱۷۷). از سویی فرایند

نوآوری به زمینه، فرهنگ و محیطی که در آن عمل تربیتی انجام می‌گیرد هم بستگی دارد (گنجی، ۱۳۸۲، ص ۸). در نوآوری تربیت دینی باید عوامل محیطی خارج از محیط آموزشگاه نظیر منابع مالی و غیر مالی، امکانات تحقیقاتی، رسانه‌ها و تشکیلات مدیریتی بیرون از مدرسه هم مورد توجه قرار گیرند. عوامل خانوادگی نیز از دیگر متغیرهای مهم در نوآوری تربیت دینی هستند. ارتباطات خانوادگی و روابط موجود در خانواده به نگرش قطعی کسب شده بچه‌ها در باره ارزشها و رفتارهای دینی کمک می‌کند (تیمر^۱، والس و شولمن^۲ ۲۰۰۶). این عوامل شامل زیر ساخت‌هایی همچون شیوه‌های تربیتی خانواده، ارتباطات درون خانواده و نگرش والدین به مسأله تربیت دینی می‌باشند. عوامل شخصیتی نیز از مولفه‌های مهم در نوآوری و تربیت دینی هستند. شخصیت عبارت است از خصوصیات که در یک طرح یا کل وحدت پیدا کرده و شکل گرفته است این خصوصیات در رفتار فرد ظاهر می‌گردد با اینکه رفتار فرد را ثابت و غیر قابل پیش بینی می‌سازد اما در عین حال شخصیت فرد قابل تغییر و تکامل است (شریعتمداری، ۱۳۷۸، ص ۴۸۴). این مولفه شامل ویژگی‌هایی مانند انگیزه مریان و دانش آموزان، میزان علاقه مندی آنان به امر تربیت دینی، نگرش افراد ونحوه تفکر آنان می‌باشد. شناسایی این عوامل در رسیدن به تغییرات مطلوب در حوزه تربیت دینی مهم و ضروری است. این پژوهش با محور قرار دادن نقش تربیت و دین در تعالی انسان و جامعه و همچنین توجه به اهمیت تربیت دینی، از طریق یک بررسی علمی به بیان مهمترین عوامل موثر در نوآوری تربیت دینی از چهار منظر عوامل آموزشگاهی، محیطی، خانوادگی و شخصیتی از دید مریان پرورشی شهر شیراز می‌پردازد. به این امید که بتواند در کیفیت بخشی به فرآیند تربیت دینی موثر باشد.

۱-۳ اهمیت و ضرورت تحقیق

پیشرفت‌های تکنولوژیک، بالارفتن انتظارات و تغییرات جامعه همراه با تقاضا و نیاز ذی نفعان برای پاسخ‌گویی همگی چالش‌هایی هستند که نیاز به نوآوری در تربیت دینی را ضروری می‌کنند. در حال حاضر تغییر و نوآوری از ویژگی‌های منحصر به فرد هزاره سوم محسوب می‌شود. جهان امروز با شتابی فوق‌العاده در حال تغییر و دگرگونی است، به همین دلیل عصر حاضر دوران نوجویی و نوآوری است. از جمله ضرورت‌های تحقیق حاضر پاسخ به این سوال است که روند تربیت دینی با توجه به مقتضیات زمان چگونه باید باشد و اصولاً آیا نیازی به نوآوری در این ساحت تربیتی احساس می‌گردد و یا بالعکس این روند باید به همین شکل و صورت موجود باقی بماند. در مدیریت تغییرات، سیستم‌های تربیتی و اجتماعی هم زمان با تحولات جامعه نیاز به بازسازی دارند.

1 -Timmer

2 -Walsh.& shulman

یک نظام تربیتی نوگرا، با رشد و توسعه جامعه در زمینه‌های مختلف دینی، اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی پیوند ناگسستنی دارد (صافی، ۱۳۸۲، ص ۱۱۳). فرآیند تربیت دینی نیز باید با این تغییرات همگام گردد تا بتواند جوابگوی نیاز مخاطبین خود باشد. در این میان شناخت جنبه‌های نظری و تئوریک نوآوری در عرصه‌های مختلف تربیت دینی امری ضروری و لازم است چرا که تاثیر زیادی در کاربرد صحیح و به موقع نوآوری‌ها خواهد داشت.

همچنین نوآوری در تربیت دینی از لحاظ مبانی دینی، فلسفی و علمی امری ضروری به نظر می‌رسد. از نظر مبانی دینی ضرورت نوآوری از جنبه‌های فطرت توحیدی، قرآن و سیره ائمه مورد تأیید است. تربیت دینی به عنوان زمینه ساز و تسهیل کننده مسیر شکوفایی استعدادها در رسیدن به کمال است. این مسیر در تمام مراحل با تاکید به گرایش‌های فطری انسان شکل می‌گیرد و ادامه می‌یابد، تمایل به آفرینش و نوآوری نیز یکی از این گرایش‌ها است. انسان‌ها در طول تاریخ از کودک خردسال تا بزرگسال به هنگام ابداع و ایجاد شیوه‌های جدید در خود احساس سرور و شادی کرده‌اند و همواره در جستجوی نوآوری‌ها و تازگی‌ها بوده‌اند. از آن جا که این گرایش با فطرت انسان سازگار است لذا در مراحل مختلف تربیت دینی باید وجود داشته باشد. از سویی با الهام از آیات و مشی تربیتی قرآن و همچنین سیره معصومین نتیجه گرفته می‌شود که در تربیت دینی باید از روش‌هایی استفاده کرد که حتی مطالب عادی و آشنای مذهبی در قالب طرح‌های تازه و بدیع و همراه با موقعیت‌های خلاق برای فراگیران مطرح شود تا از این راه حس کنجکاوی و رغبت و تمایل فطری آنها برانگیخته شود. از نظر رویکرد فلسفی ضرورت نوآوری در تربیت دینی از جنبه‌های مختلف معرفت‌شناسی، تفکر فلسفی و ارزش‌شناسی فلسفی، امری بدیهی و روشن است. به لحاظ مبانی علمی در ابعاد روانشناسی و جامعه‌شناسی نوآوری در تربیت دینی امری ضروری است. در بحث لزوم نوآوری در تربیت دینی به لحاظ جامعه‌شناسی این مبحث با توجه رویکردهای تغییرات اجتماعی، شرایط اجتماعی و انتقال فرهنگی اهمیت بیشتری می‌یابد. تعمق در این مبانی ایجاب می‌کند که تربیت دینی در قرن بیست و یکم باید به گونه‌ای اعمال شود که در مقابل چالش‌های موجود به بهترین شکل مخاطبان را جذب نماید. لذا لازم است که برای کارآمدی و نهادینه کردن نوآوری، مطالعات علمی و مستمری انجام بگیرد و ضمن ایجاد بستر فرهنگی مناسب، شرایط و وسایل اجرا نیز فراهم شود.

از سویی عده‌ای معتقدند که روش‌های تربیت دینی به همان شکل کهنه و قدیمی باقی مانده است. تجربیات موجود و تحقیقات انجام شده در مدارس نشانگر آن است که مسأله آموزش دینی از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده و گاه تاثیرات معکوسی را نیز به همراه داشته است (باهر، ۱۳۸۰، ص ۱۴). شاید بتوان یکی از دلایل این مسأله که کلاس‌های دینی در مدارس ما هنوز جایگاه ویژه خود را نیافته‌اند و نتوانسته‌اند برای نسل جوان

جذابیت داشته باشند رادر شیوه‌های اجرایی تربیت دینی از جمله دور بودن این مقوله از مفهوم نوآوری جستجو کرد.

از دیگر ضرورت‌های این تحقیق مشخص کردن میزان تاثیر عوامل مختلف آموزشی، محیطی، خانوادگی و فردی بر نوآوری در تربیت دینی می‌باشد، بدین طریق نقش و مسئولیت عوامل اجرایی شناخته می‌شود که این امر موجب یکپارچگی در انجام وظایف مجریان و هماهنگی آن‌ها خواهد گردید. همچنین با مشخص گردیدن مهمترین عوامل نوآوری در تربیت دینی، اولویت‌های اصلی معلوم می‌گردند. تعیین اولویت‌ها در بهبود برنامه ریزی‌های کمی و کیفی به مجریان و دست‌اندرکاران کمک خواهد کرد. به طور کلی اهمیت ضرورت این تحقیق در جذاب سازی فرآیند تربیت دینی در جهت پاسخگویی به نیازهای روز دانش آموزان و از بین بردن فاصله بین تکنولوژی پیشرفته روز و شیوه‌های تربیت دینی است.

۴-۱ اهداف تحقیق

- هدف کلی این تحقیق، تعیین عوامل موثر بر نوآوری در تربیت دینی از دید مربیان پرورشی دبیرستان‌ها و مدارس راهنمایی شهر شیراز است. اهداف جزئی به شکل زیر مطرح می‌شوند:
- ۱- تعیین مهم ترین عوامل آموزشگاهی موثر بر نوآوری در تربیت دینی.
 - ۲- تعیین مهم ترین عوامل محیطی موثر بر نوآوری در تربیت دینی.
 - ۳- تعیین مهم ترین عوامل خانوادگی موثر بر نوآوری در تربیت دینی.
 - ۴- تعیین مهم ترین عوامل شخصیتی موثر بر نوآوری در تربیت دینی.
 - ۵- تعیین رابطه بین دیدگاه‌های مربیان پرورشی در رابطه با متغیرهای مذکور و عوامل دموگرافیک

۵-۱ سوال‌های تحقیق:

- ۱- مربیان پرورشی میزان تأثیر عوامل آموزشگاهی بر نوآوری در تربیت دینی را تا چه اندازه ارزیابی می‌کنند.
- ۲- مربیان پرورشی میزان تأثیر عوامل محیطی بر نوآوری در تربیت دینی را تا چه اندازه ارزیابی می‌کنند.
- ۳- مربیان پرورشی میزان تأثیر عوامل خانوادگی بر نوآوری در تربیت دینی را تا چه اندازه ارزیابی می‌کنند.
- ۴- مربیان پرورشی میزان تأثیر عوامل شخصیتی بر نوآوری در تربیت دینی را تا چه اندازه ارزیابی می‌کنند.

۵- آیا بین دیدگاه‌های مریبان پرورشی در مورد عوامل فوق‌الذکر بر اساس مولفه‌های جمعیت‌شناختی (جنس، سابقه کار و...) تفاوت وجود دارد؟

۱-۶ تعریف اصطلاحات

۱-۶-۱ تعاریف نظری

نوآوری (Innovation)

اتخاذ ایده‌های جدید و تبدیل آن‌ها به خدمات و روش‌های تازه است که با خود تغییرات مفیدی را به همراه می‌آورند (دفت^۱، ۱۹۹۲؛ لارسون^۲، ۱۹۹۳).

تربیت (Education)

تربیت عبارت است از رفع موانع و ایجاد مقتضیات برای آنکه استعداد‌های انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود (دلشاد، ۱۳۸۳، ص ۳۰).

دین (Religion)

سازمان دهی حیات بر محور ابعاد عمقی تجربه که بر طبق فرهنگ و محیط از نظر هستی، صورت، کمال و روشنی فرق می‌کند (الیاده، ۱۳۷۵ ترجمه خرمشاهی، ص ۶۸). دین روش مخصوصی است که صلاح زندگی دنیایی را با مسیر کمال حقیقی اخروی پیوند می‌دهد. (طباطبایی، المیزان ج ۲، ص ۳۴۲)

تربیت دینی (Religious Education)

عبارت است از فعالیت‌های نظام مند و برنامه ریزی شده نهادهای آموزشی جامعه به منظور آموزش بیشش، منش و تعالی‌های دین به افراد به گونه‌ای که در عمل نیز به آنها پایبند باشند (داوودی، ۱۳۸۳، ص ۱۶).

عوامل محیطی (Environmt Factor)

منظور عواملی هستند که به خارج از محیط آموزشگاه مربوط می‌گردند؛ نظیر سیاست ها و خط مشی دولت‌ها (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۱، ص ۱۹۵).

عوامل شخصیتی (Personality Factor)

در خلاقیت و نوآوری شخصیت شامل اعتماد به نفس، اراده مستقل، پذیرش خطرها، پذیرش تجربه، استقبال از ابهام و پذیرش تضاد می‌باشند (سام‌خانیان، ۱۳۸۴، ص ۱۴۸).

1 - Daft

2 - Larson